

pet rajzoljon a jelenlegi hazai megvalósulási formákról (s keletkezésüket tekintve három jellegzetes csoportjukról) kiemelve ezek közös jellemzőjét, hogy ti.: „... programjuk sohasem »idegen test« az iskola programjában, nem is holmi fényűző ráadás, hanem az egész évre koherensen szervezett folyamat szerves része.”

Sajátos projekt, amely oldja az iskolai tradíciókat, megismerési folyamatait az élet természetes integráltságára építi fel, az iskolát a környezeti nevelés színtereként vonzóbb intézménnyé teszi a gyerekek és szülő számára – a sajnálatosan mind jelentősebb egészségügyi és szociális funkciójánál fogva is.

A kötet második – terjedelmesebb – része a gyakorlati tapasztalatok valóságos kincsbányája. Megvalósított erdei iskolai programok részleteit tanulmányozhatja az érdeklődő: részletes napi tábori programok, foglalkozásvázlatok, gyakorlati munkák tervezetei, természet- és környezetvédelmi akciók olvashatók itt a szerző összeállításában. Csak néhány kiragadott példa a feladatok sokrétűségének érzékel-

tetésére: állatok lábnyomainak gipszbe öntése; kőzetek tanulmányozása, meghatározása; a fenyvesek élővilágának kutatása; bagolyköpek feldolgozása; egy korhadó fatörzs életközössége; táj és költészet; az ember és környezete; kézműves foglalkozások esztétikai hatáslehetőségei; táplálékláncok, táplálékhálózat; vizek élővilága stb. Ez a gyakorlati függelék nemcsak megvalósításra alkalmas feladatrendszerek gyűjteménye, hanem új és új elgondolásokra ösztönző ötlettár is. Az erdei iskolák lehetőségeinek pedagógiai sokszínűségét érzékeltetve kedvet ébreszt het az iskolai kötöttségektől mentes folyamatszervezésre. Olyan tevékenységi területet ismertet, amelyről elindulva nemcsak az erdei iskolai periódus, hanem a teljes iskolai program telítődhet az együttműködés pedagógiaiájának humanisztikus eszméivel.

Nyomasztó intézmény az „iskolás” iskola. Áporodott. Az erdei iskola, a merev szabályozottságtól való megszabadulás lelkesítő ígérete. Akit egyszer megérintett friss levegője, nem tud *igézetétől szabadulni*. Ezt tanúsítja *Hortobágyi Katalin* kitűnő könyve is.

(*Hortobágyi Katalin*: Erdei iskola. „Ahol a fáktól jobban látni az erdőt.” Iskolafejlesztési Alapítvány, OKI Iskolafejlesztési Központ, Erdei Iskola Egyesület, Bp., 1993. 130 old. ALTERN füzetek 6.)

KOCSIS JÓZSEF

Óvodai nevelés játékkal, mesével öt könyvben

Amikor a tantervi viták korszakát éljük és vélemények csapnak össze a tantervek szükségességéről s még inkább részletezettségéről (terjedelméről), akkor megjelenik egy *alternatív* óvodai nevelési program, amely – első hallásra ijesztően – nagy terjedelmű, ötkötetes, ugyanakkor maga a keret-tanterv csupán néhány oldalas. Az egész program nem a „kell”, hanem a *javaslat* szándékával jelent meg. Magam a *segítés* eszközeként fedeztem fel.

Különösen nagy jelentőséget ad a programnak az a *szívnvonalas szépirodalmi válogatás*, amely a négy évszaknak megfelelő csoportosításban jeleníti meg azokat a szövegeket, játékokat, amelyek a mindennapi óvodai élet velejárói kell hogy legyenek. Ezek a népmesék, mondókák, játékok, versek, dalok először jelennek meg így összeválogatva az óvodai nevelési szakirodalomban, jó szolgálatot téve azoknak a kis vagy határon túli magyar óvodák-

nak, amelyeknek a széles gyermekirodalmi tárház nem áll szolgálatukra.

Új alternatív óvodai, módszertani kiadványt jelentetett meg az *Iskolafejlesztési Alapítvány* és a *Szorobán Kiadó*. Az öt könyvből testet öltő *Óvodai nevelés játékkal, mesével* főcímet viselő kiadvány első könyve az *Elmélet és módszertan*, mint ahogy címe is mutatja, kézikönyvszerű program; míg a további kötetek, az *Ősz*, a *Tél*, a *Tavaszi*, a *Nyár* a programhoz tartozó szövegek gyűjteménye.

A kis településeken még meglévő egy- vagy kétszemes *szatlatlan* óvodák számára, ám a magyar óvodai nevelés egészében – különösen a *kötelen kezdeményezésekhez* – is jól használható megoldási javaslatot állított össze a Soproni Óvónőképző Főiskola I. és II. számú Gyakorló Óvodáiban és a Dunántúl másik húsz óvodájában dolgozó kollektíva. A program írói: *Lőrinczné Szedenik Ágnes*, *Németh Istvánné*, *dr. Ráczné Főző Klára*, *Stöckert Károlyné*, *Zilahi Józsefné*. Szerkesztette és válogatta: *Zilahi Józsefné*. Felelős szerkesztő: *Kereszty Zsuzsa*. A rajzokat készítette: *Gergely Berta*.

A szerzők azoknak a kollégáiknak ajánlják könyvüket, akik úgy mond: „...a tisztá egyszerűség kidolgozott nevelési eljárásokat kedvelik. Nem a mindenáron »új«, hanem a jó megoldásokat keresik.” Ezen óvodai nevelési modell a hazánkban tradicionális lélektani alapozású kisgyermeknevelés folyamánya, amely a *magyar irodalomra*, *néprajzra*, *zenére*, *játékkultúrára* épül, tudatosan követve századunk nagy pedagógusainak szellemi örökségét. Az alkotóközösség az óvoda feladatául az „intelligenciabázis életre szóló alapjainak lerakását” vallja, ezért központba állítja a kisgyermekeszeretetteljes gondozásának, civilizálásának és kulturálásának feladatát.

A program központi részében helyet foglaló „*keretterv*” (játék és mese folyamatos időben) látszatra a hagyományos foglalkozási ágak alá sorolja a

tevékenységeket, tartalmakat, így: *játék*, *beszélgetés*, *kézimunka-rajz*, *ének*, *vers*, *tér-mennyiség-forma* és külön az *irányított mozgásos játékok* terve. Külön, „B változat”-ként részletesebben, tíznapos ciklusokban megjelenően is megtalálják a programot azok a kollégák, akik ezt a „segítség” kívánják igénybe venni. Az ajánlás *kisebbeckre* és *nagyobbakra* bontásban ölt testet.

Mind egyik változathoz a megvalósítás példái tartoznak, ahol részletesen megtalálhatóak egyes érdekes játékok, foglalkozások. Külön fejezetben olvasható az irányított mozgásos játékok programja, amely felépítésében követi az előző fejezeteket, míg számos rajzzal kiegészített leírás sora mutatja be a játékokat.

A program egésze a *játékot* és *mesét* helyezi a középpontba, hisz ez az óvodás korú gyermek életét elsődlegesen betöltő tevékenység. Mindezt a szerzők semmiképpen nem a „megtanítás” szándékával, annál inkább a „mit játszunk?” kérdésre adandó válasszal tárják elének. A *tanulási eredményt* sem a hagyományos módon feltárható tudásban várják el, hanem „viselkedésben, társas magatartásban, tisztázódó képzetekben, differenciálódó érzelmekben és élénk, kifejező, a helyzethez illő beszédmódban, ön- és világismeretben”. Nem javasolják a kikérdezést, a faggatódzást, mert programjukkal egy „*életmódszervezést*” támogatnak, amely a gyermekbe és az óvónőbe vetett bizalomra épül, a közel múltban sok helyütt elterjedt „bizalmatlanságláncolat” helyett.

Alapelveként hirdeti a program az egységes egész szem előtt tartását, mert míg a dolgok sem csak egymás után következnek, hanem egyszerre vannak, így a gyermekkorok természetes egységét őrzi feladatunk. A gyermekek játéka a *jelek*, és azokkal találkozhatnak a mesékben is. A szerzők ezt nagyon fontosnak ítélik, azt tartják, hogy a játékkal, a mesével az óvodáskorban az életjeleket szerzik meg, ami

a Világot jelenti a gyermek számára, és a pedagógusnak ezt nem szabad elrontania a mindent megértés vagy a végső legjobb megoldás illúziójával. Ezt nagyon szépen megvilágítják Weöres Sándorra való hivatkozással:

„Jelek, ti, világ jelei,
ki tud titeket érteni,
egy ágacskát megfejteni?
Elvetjük a magot a földbe:
ki sejtí, hogy lesz szár belőle?
Jelek, ti, világ jelei,
biztosan bánunk veletek,
de nem bírunk megérteni.”

A nevelési program a kisgyermek életkorához, abból adódó igényeihez igazodóan építi fel tartalmát, és előtanulmányt tartalmaz bizonyos pedagógiai elfogódottságok kiküszöbölésére. Az erőtetett „iskolára előkészítés” életkoridegen, primitív megoldásaitól óv, ami nem másból, mint egy félreértelemzett tanulás-tanítás fogalmi zavarból adódik. Nagyon szemléletes képekben elbeszélve magyarázza meg a szerző, hogyan zajlik le az óvodákban ez az *erőlködés*, és aki ezt vele végig gondolja, máris adódik megoldás a kiküszöbölésre. Sokan ostorozzák évek óta ezt az óvodákban fellelhető *funkciózavart*, ami az iskolára előkészítés védőszárnyai mögött történik, de nem keletkezett azt kivédendő program.

A *Zilahiné* nevelés fémjelvezhető *Óvodai nevelés játékkal, mesével* (ONJM) – véleményem szerint – azzal hozott többet az óvodapedagógiai szakirodalomba, hogy rövid, táblázatos, áttekinthető kerettersvet adott, de ugyanakkor részletesebb, szerkezetében könnyen átlátható változatot is biztosít, és mindezek pszichológiaiailag és pedagógiaiailag megalapozott elmé-

letre épülnek; ehhez hozzákapcsolta a színvonalas szépirodalmi és játékváltoztatást mint négykötetes *szöveggyűjteményt*, amellyel az előrevetített óvodai nevelés gyakorlatát elősegíteni igyekeznek.

A *szöveggyűjtemény* az őszi óvodába kerüléstől az évszakok szerinti csoportosításban nyárig öleli fel anyagát, évszakonként külön-külön kötetben. Ezen belül öt-öt fejezetre tagolódik az évszakra vonatkozó szemelvények sokasága, amely talán egy-egy hónapnyi anyagnak felelhet meg. A gyakorlati használhatóság szempontjából kedvezően kialakított fejezetek mindegyike többféle, a gyermeki életkornak legmegfelelőbb műfajt foglal magába. Mindegyik fejezetben szerepelnek: *dalok* (kottával, szöveggel), *játékok* (rajzzal, színes képillusztrációval), *mesék*, *mondókák*, *rajzok*, *talalós kérdések*, *versek*, *verses mesék*.

A kötetek és a fejezetek címe az adott részre jellemző, és az abban szereplő népköltés, vers, ének valamelyikéből választott részletet, amit kedves rajzok fognak körbe. Mindez árasztja a gyűjtemény művészi hangulatát.

A szerkesztő-válogató a gyermekirodalom gyöngyszemeit gyűjtötte össze mind a népi hagyományok területéről, mind a gyermekeket megajándékozó írók, költők művei közül. A használhatóságot a már említett rendszerezettségen kívül jól segíti a sorrendi és külön műfajonkénti, továbbá szerzők szerinti tartalomjegyzék.

Nem maradt nyomtalan, hogy egy kipróbált, több óvónó véleménye alapján át- meg átjavított javaslat vált óvodai nevelési programmá, amelyre a folyamatosság, a játék és mese varázslatában élés a jellemző.

(ÓVODAI NEVELÉS JÁTÉKKAL, MESÉVEL ÖT KÖNYVBEN. Szerkesztette: *Zilahi Józsefné* 1: Elmélet és módszertan. 258 old.; 2: Ősz – Legelget az őz. 204 old.; 3: Tél – Erős már a szél. 184 old.; 4: Tavasz – Virágozik a barack. 200 old.; 5: Nyár – Fészkére jár a madár. 200 old. Iskolafejlesztési Alapítvány és Szorobán Kiadó, Budapest, 1994.)

HAMRÁK ANNA